

SOSYAL MEDYA, KÜLTÜR SAVAŞLARI VE DİJİTAL DAYANIŞMA

Selinay YILMAZER ÖCAL *

Aksu AKÇAOĞLU**

Öz

Bu çalışma, çağdaş toplumlarda gündelik hayat pratiklerinde kapsadığı zaman giderek artan ve toplumsal bağları zayıflatıp bireyselleşmeyi körüklediği iddia edilen sosyal medyanın, dayanışma üretme potansiyelini sorguluyor. Şimdiye dek yürütülen çalışmalarda dijital dayanışma, afetler ve siyasi protestolar gibi olağanüstü kriz dönemlerinde seferberliğin internet üzerinden hızla ve büyük bir hacimle örgütlenebilmesini ifade etmek için kullanıldı. Bu çalışma ise dijital dayanışmanın daha önce üzerinde yeterince durulmamış bir boyutunu, herhangi bir kriz durumu olmaksızın, toplumsal hayatın olağan akışı içinde, beğeni ortaklığına dayanan, anlık fakat kalıcılaşma potansiyeline sahip olan bağlardan, duygulardan ve aidiyetlerden oluşan boyutuna ışık tutuyor. Çalışma, Pierre Bourdieu'nün geliştirdiği ilişkişel sosyoloji kuramından yola çıkarak toplumsal uzam ve dijital uzam arasında bir eş-mantıklılık bulunduğunu ileri sürüp dijital dayanışmanın internet sınırlarını aşan toplumsal köklerine işaret ediyor. Türkiye'de bu kökler, Osmanlı reformizminden bu yana, toplumsal uzamı laik ve muhafazakâr kamplara ayıran kültür savaşlarına dayanmaktadır. Çalışma kültür savaşlarının dijital dayanışmayla olan kuvvetli bağlarını YouTube için hazırlanan Teke Tek Bilim programının analizi üzerinden inceliyor. Çalışma, ortak beğenilerin yüceltme, minnettarlık ve rakip kültürü yaftalama/eleştirme stratejileri üzerinden dijital dayanışmayı inşa ettiğini ileri sürüyor.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Dayanışma, Kültür Savaşları, Beğeni, Türkiye

---

* Arş. Gör., Başkent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, syilmazerocal@baskent.edu.tr; ORCID: 0000-0002-1716-9051

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, aakcaoglu@ankara.edu.tr; ORCID: 0000-0002-8692-4698

Makale Gönderim Tarihi: 27/03/2025, Makale Kabul Tarihi: 13/05/2025

Social Media, Culture Wars, and Digital Solidarity

Abstract

This study investigates the potential of social media, which is claimed to weaken social bonds and foster individualization, to generate solidarity in contemporary societies. In previous studies, digital solidarity has been used to refer to the ability to organize mobilization rapidly and massively over the internet in times of crisis, such as disasters and political protests. This study, on the other hand, sheds light on a dimension of digital solidarity that has not been sufficiently emphasized before, to generate bonds, emotions and belongings based on shared taste, in the ordinary flow of social life, without any crisis. Drawing on the theory of relational sociology developed by Pierre Bourdieu, the study argues that there is a homology between social space and digital space and points to the social roots of digital solidarity that transcend the borders of the internet. In Turkey, these roots are highly related to the culture wars that have divided social space into secular and conservative camps since Ottoman reformism. The study examines the strong links of culture wars with digital solidarity through an analysis of the Teke Tek Bilim's YouTube program. It argues that shared tastes construct digital solidarity through strategies of glorification, gratitude, and stigmatization/criticism of the opposed culture.

Keywords: Social Media, Solidarity, Culture Wars, Taste, Türkiye

Giriş

Sosyal medya, 1990'larda somut olarak hissedilmeye başlanan iletişim devriminin etkilerini gündelik hayatın merkezine taşıyan bir siber mecradır. İnternetin bu evresinde kullanıcılar yalnızca tüketen değil aynı zamanda üreten, katılan ve müdahale edebilen bir konumdadır. Sosyal medya, zaman-mekân sınırlaması olmaksızın herkese açık erişim sunarak sanal ortamda iletişimin çift yönlü olmasını mümkün kılmıştır. Sosyal medya denildiğinde akla gelen Facebook, Instagram, X (Twitter) gibi sosyal ağ siteleri, kullanıcılara sosyalleşme, topluluk oluşturma, kendini ifade etme, bilgi edinme, haberleri takip etme, eğlenme, alışveriş yapma gibi imkânlar sunduğu gibi bu pratikleri değiştirip dönüştürme gücüne de sahiptir. Sosyal medyayla birlikte kamusal-özel alan ayrımı ve bu kavramların mahiyeti, kimliklerin inşası ve benliğin sunumu, sanal ve gerçek arasındaki ayrım tartışmaya açılmıştır (Baym ve Boyd, 2012). Bunun yanında, sosyal medya siyasi iletişimi, eylemi ve davranışı köklü bir şekilde dönüştürmüştür (Trottier ve Fuchs, 2015). Bir taraftan devletlerin iktidarı uygulama biçimleri ve üzerinde egemenlik kurdukları halkla aralarındaki iletişim stratejileri dönüşürken diğer taraftan devrimlerin, isyanların, çeşitli muhalif hareketlerin ve oy verme davranışının altında yatan dinamikler de köklü bir şekilde değişmiştir (Zhuravskaya ve Petrova, 2020; Highfield, 2017; Kubin ve Sikorski, 2021). Sosyal medya ve siyaset arasındaki ilişkiyi konu alan araştırmaların odak noktalarından biri de sosyal medyanın siyasi ayrımlar üzerindeki etkisidir. Yapılan çalışmalar sosyal medyanın siyasi ayrımlar üzerinde iki boyutlu bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır: Sosyal medya içerikleri ve paylaşımları mevcut ayrımları pekiştirebilir, yeni ayrımlar üretebilir ya da apolitikleşmeyi körükleyerek mevcut ayrımları etkisizleştirebilir. Sosyal medyanın ürettiği ya da pekiştirdiği ayrımların seçime katılma oranını artırmak gibi tasarlanmamış olumlu sonuçları olabileceği gibi (Wagner, 2021), toplumsal ayrışmanın farklı kutuplarındaki kesimler arasındaki etkileşime açıklığı azaltarak düşmanlaşmaya da yol açabilir (Frimer, Aujla, Feinberg, Skitka, Aquino, Eichstaedt ve Willer 2023). Sosyal medyanın siyasi ayrımlar üzerindeki literatürde yeterince sorgulanmayan bir diğer boyutu, toplumsal ayrışmanın herhangi bir kutbunu işgal eden failer arasında dayanışma bağları üretebilme potansiyelidir. Fakat literatürde ağırlıklı olarak, sosyal medyanın bireyselliği ve toplumsal izolasyonu arttırdığı (Turkle, 2011) ve yalnızlık hissini derinleştirdiği (Kross, Verduyn, Demiralp, Parkı, Lee, Lin, Shablack, Jonides ve Ybarra, 2013) vurgulanmaktadır. Sosyal medyanın dayanışma üretme potansiyeline işaret eden çalışmalar ise bireylerin, kişiselleştirilmiş ağlar içinde duygulara dayalı ve kısa süreli dayanışma ağları kurabileceğini (Papacharissi, 2010) fakat yeni dayanışma biçimleri oluşsa bile bu ağların veri ekonomisine hizmet edeceğini

(Van Dijck, 2013) savunmaktadır. Biz ise sosyal medyanın kişisel ve kısa süreli duygusal bağları aşan, toplumsal ve kalıcılaşabilecek bağlar üretme potansiyeline sahip olduğunu ileri sürüyoruz. Özellikle siyaset söz konusu olduğunda, bir sosyal medya içeriği bir grubu diğerinden ayıran bir imleç vazifesi görebileceği gibi gruba kim olduğunu hatırlatan ve böylelikle grup içi bağlılığı güçlendiren etkiler de üretebilir. Bu çalışma, sosyal medyanın, Türkiye'nin mevcut siyasi kutuplaşma ortamında muhalif kesimler arasında tetiklediği dayanışma bağlarını, Pierre Bourdieu'nün geliştirdiği ilişkisel sosyolojinin imkanlarına başvurarak inceliyor. Çalışmanın somut zemini, Fatih Altaylı'nın moderatörlüğünü üstlendiği Teke Tek Bilim programının YouTube için üretilmiş ve "geçmişten günümüze bilim tarihi" temasını işleyen ilk bölümünün nitel içerik analizi yöntemiyle analizine dayanıyor. Çalışma ilk olarak, Bourdieu sosyolojisinin sosyal medya çalışmaları için sunduğu imkânları ele alıyor. Ardından, kültür savaşlarının dijital dayanışmayla olan bağları inceleniyor. Son olarak da dijital dayanışmanın ampirik karşılığı, Teke Tek Bilim programının analizi üzerinden ele alınıyor.

Toplumsal Uzam ve Dijital Uzam: Sosyal Medyayı Bourdieu'yle Düşünmek

Fransız sosyolog Pierre Bourdieu 2002'de vefat ettiğinde sosyal medya henüz icat edilmemişti, internet yayılımını genişletmiş fakat geleneksel kitle iletişim araçlarının hükümranlığını henüz sarsmamıştı. Dolayısıyla, sosyal medya Bourdieu külliyyatının bir parçası olmadı. Fakat Bourdieu'nün gazetecilik ve televizyon üzerine yazıları, sosyal medyaya dair Bourdieucü bakış açısının ana unsurlarını kavramak için faydalı olabilir. Bourdieu'ye (1998) göre medyatik ürünlerin (haberler, yorumlar ve programlar) gerçekliği onları üretenlerin kimliğinden ziyade, medya alanında işgal edilen konumun ürünüdür. Diğer alanlarda olduğu gibi medya alanında da temel mücadele, alan dışı faillerle, alanın özerkliğini savunan failler arasındadır. Medya alanı bir taraftan başarıyı en çok izlenme ya da okunma oranlarına endeksleyen piyasa girişimcilerinin, diğer taraftan da doğru haberciliği bir parti programına bağlılıkla özdeşleştiren siyasi girişimcilerin kuşatması altındadır. Bunların karşındaysa, alanın özerkliğini savunan küçük bütçeli fakat büyük saygınlığa sahip failler yer alır (Hesmondhalgh, 2006). Dolayısıyla, doğru haberin meşru tanımı, bu üç konumu işgal eden failler arasında verilen mücadelenin mükafatıdır. Bunun sonucunda da medya alanında işgal edilen konuma özgü çıkarlarla tahrip edilmiş haberleri, etrafında olup bitenlerin nesnel bir yansıması olarak alımlayan failler sembolik şiddete maruz kalırlar; kendilerini ilgilendiren olayları başkalarının gözüyle görüp anlamlandırırırlar. Daha önemlisi, başkalarının bakış açısını ve onun tahrip ettiği anlamı kendilerinin bellerler (Recuero, 2015).

Bourdieu'nün geliştirdiği ilişkisel sosyolojinin kavramsal araçlarını kullanan araştırmacılar, sosyal medyayı konu edinen araştırmacılar tarafından sosyal medya kullanımı, paylaşım sıklığı ve paylaşımların içeriğiyle sınıfsal konum arasındaki ilişkiden bedeninin sosyal medyada sunumuna, içerik üretiminin dijital alana bağımlılığından içerik üreticileri ve dijital sermaye arasındaki ilişkiye kadar çeşitli temalar etrafında tartışmalar yürüttüler (Mears, 2023; Ignatow ve Robinson, 2017). Biz ise bu tartışmalara, Fransız sosyoloğun eserlerine damgasını vuran, toplumsal uzam, sembolik uzam ve fiziksel uzam arasındaki üç boyutlu eş mantıklılığa dijital uzamı ekleyerek katkıda bulunabileceğimizi düşünüyoruz.

Bourdieu'ye göre, toplumsal dünya, toplumsal uzam, sembolik uzam ve fiziksel uzam arasındaki eş-mantıklılıkta düğümlenen üç boyutlu bir gerçekliğe sahiptir (Wacquant, 2019). Bu üç boyutlu toplumsal gerçekliğin temelinde yer alan toplumsal uzam, çeşitli sermaye türlerinin eşitsiz dağılımıyla oluşmuş bir konumlar topografyasıdır. Farklı tür ve hacimdeki sermayeler tarafından yapılandırılmış toplumsal konumlar, faillerin içinde var olduğu toplumsal koşulları ifade eder. Uzun süre maruz kalınan varoluş koşulları, algı, beğeni, düşünce ve eylem şablonu olarak işlev gören bir eğilimler sistemi biçiminde içselleştirilerek faillerin bakış açılarının ve toplumsal dünyayla sonsuz karşılaşmalarında başvuracakları cevap repertuarının zeminini oluşturur. Kısaca, içselleştirilmiş dış dünya olarak formüle edilebilecek olan habitus, bir tarafta insanları, ürünleri ve nesneleri sınıflandırarak diğer taraftan da izlenmeye değer film tercihidenden misafirlere sunulacak yemek tercihinine kadar birbiriyle ilintisiz görülen alanlarda birbiriyle uyumlu tercihler geliştirerek hayat tarzlarının oluşumunda kritik bir rol oynar (Bourdieu, 2021). Böylelikle de failin toplumsal uzamdaki konumuyla, sembolik uzamdaki (ya da hayat tarzları uzamındaki) konumu arasında eş-mantıklı bir bağ teşkil edilmiş olur.

Toplumsal uzam ve sembolik uzam arasındaki eş-mantıklılık ilişkisinin bir diğer uzantısı fiziksel uzamda görülebilir. Buna göre, nüfusun mekân üzerindeki dağılımı tesadüfi değildir. Yaşadığımız köy veya mahalleden, oturduğumuz evin türüne kadar mekanla kurduğumuz tüm ilişkiler toplumsal uzamdaki konumumuzun etkisi altındadır. Çünkü "toplumsal uzamın yapısı kendisini en açık şekilde, mekansal zıtlıklar biçiminde, iskan edilen (ya da mülk edinilen) mekanda açığa vurur. ... [Dahası], fiziksel uzamda somutlaşmış toplumsal yapılar zihinsel yapılara, sosyal görme ve bölme ilkelerine dönüşür" (Bourdieu, 1996, s. 13-15). Varoşlar, gecekondu, apartmanlar, lüks rezidanslar ve güvenli siteler arasındaki mekânsal hiyerarşi, bu muhitlerde yaşayan failer arasındaki toplumsal hiyerarşiyle paralellik arz eder. İnşa edilmiş çevre, etrafını saran iktidar mücadelelerinin (örneğin bürokratların, yerel yönetimlerin, hukuki süreçlerin ve

medyanın) tazyiklerine açık biçimde şekillenir ve burada iskân eden ya da burayı mesken tutan faillerin sermaye karması ve hacminin somutlaşmış bir ifadesidir (Akçaoğlu, 2019).

Bu üçlü eş-mantıklılık ilişkisine, dijital uzamı da ekleyebilir miyiz? Her ne kadar, internet ve sosyal medya üzerinden yürüyen tartışmalar, dijital uzamın alışageldiğimiz toplumsal dünyadan bambaşka bir dünya olduğunu ve faillerin bu dünya içinde toplumsal konumlarının etkilerinden arındırılmış yeni kimlikler inşa etme ya da benliklerini her zaman olduğundan daha fazla eğip bükerek idealize etme imkanına kavuşmuş olduklarını vurgulasa da dijital uzamı kullanım süresi, amacı, paylaşım sıklığı, takip edilen hesapların ve içeriklerin tercihi toplumsal uzamdaki konumdan bağımsız düşünülemez. Dahası, dijital uzamın iç işleyişini temsil eden algoritmanın, faillerin verilerini temel alan bir tür mekanik habitus işlevi gördüğü dikkate alınırsa, dijital uzam ve toplumsal uzam arasındaki eş-mantıklılık ilişkisi perçinlenir. Sözüne ettiğimiz eş-mantıklılık, internet kullanıcılarının tercihlerini biçimlendirmenin ötesinde, toplumsal uzamdaki ayrımları dijital uzama taşıyarak internet tabanlı içerik üretimini de büyük bir oranda etkiler. Bedene, insana, toplumsal hayata, kurumlara ve kültüre dair dijital uzamdaki her paylaşım, her yorum ve her program toplumsal dünyanın meşru temsiline dair mücadelelerin verildiği siyaset alanındaki yerleşik bir konumla yakınlık ilişkisi içindedir. Bir içerik üreticisini başarılı kılan beğeni ya da takipçi sayısının hacmi, siyaset alanındaki bir konumla, çoğu zaman niyet edilmeden kurulan yakınlık bağının gücüne göre değişir. Dolayısıyla, gerek içerik üretimi gerekse kullanıcıların tercihleri itibarıyla toplumsal uzam ve dijital uzam arasında kuvvetli bir eş-mantıklılık bulunmaktadır. Bu eş-mantıklılığın işleyişini ve ürettiği dayanışmayı gösterebilmek için burada inceleyeceğimiz örneğin daha iyi anlaşılabilmesi için takip eden alt başlıkta Türkiye'deki kültür savaşları ve dijital dayanışma ilişkisini ele alıyoruz.

Kültür Savaşları ve Dijital Dayanışma

Kültür, sosyal bilimlerin en temel ve en bulanık araştırma nesnelerinden biridir. Yine de 1960'lara kadar, farklı kuramsal yaklaşımlar arasında kültürün tanımı açısından bir uzlaşa bulunduğu söz edebiliriz. Gerek Emile Durkheim'ın (2010) toplumsal olguları analiz birimi olarak alan yapısalcı sosyolojisinde, gerekse Max Weber'in (2021) bireysel eylemde düğümlenen anlama ışık tutan öznelci yaklaşımında kültür bir norm ve değerler deposu olarak karşımıza çıkar. Kültürün, anonim insanlar arasında iletişimi ve uzlaşmayı mümkün kılan ve bireysel eylem anlam katan değerler ve normlar demeti olmanın yanında, bir iktidar mücadelesi, özgün bir iktidar türü, özerk bir üretim alanı ve toplumsal ayırım kaynağı olarak ele alınması ancak 1960'lardan sonra

olgunlaşmıştır. Tarihsel olarak ise kültürün bir mücadele mahalline dönüşmesi, Fransız Devrimi'nin tetiklediği ve 19. yüzyıl boyunca yaygınlaşan burjuva cumhuriyetlerinin yeşerttiği kültürün seküler tanımına karşı muhafazakâr tepkinin neticesinde oluşan kültür savaşlarına dayanmaktadır. Kültür savaşları, bir ülkede yaşayan vatandaşların kim olduğuna, nasıl bir tarihten geldiklerine ve ne tür bir geleceğe yürüdüklerine dair birbiriyle çatışan toplum temsilleri arasındaki gerilimi ifade eder (Curran, Gaber ve Petley, 2005). Pratikte, eski düzenin devlet kurumlarından tasfiyesi ya da kilise otoritesinin kuvvetli direnç gösterdiği ülkelerde eski düzenle uzlaş halinde yeni bir rejimin inşası olarak okunabilecek bu süreç, oldukça sancılıdır (Reestorf, 2017). En sert ve yoğun şekilde Bismarck Prusya'sında görülmüş olmakla birlikte, 19. yüzyılın ikinci yarısı pek çok Avrupa ülkesinde, muhafazakârlar ve laikler arasındaki kültür savaşlarına sahne oldu (Clark ve Kaiser, 2003). Dini otorite etrafında yoğunlaşan muhafazakâr muhalefet, burjuva cumhuriyetlerindeki laikleşme sürecine engel olamadı. Fakat, giderek büyük bir tehdit haline gelen komünizme karşı, mücadele ettikleri burjuva cumhuriyetiyle bütünleştirdiler ve muhafazakâr bir kültür tanımı geliştirerek, özellikle eğitim, hukuk ve aile politikalarına sınır çizdiler (Bora, 2015). Kültüre dair bu muhafazakâr yaklaşım, bir topluluğu yüzyıllardır birbirine bağlayan *ruhu* (ortak inanç ve değerler bütünü) ve bu ruhun pratik karşılığı olarak beliren, topluluğu diğerlerinden ayıran özgün yaşam biçimini vurgular. Soğuk Savaş döneminde kültür savaşı önemini yitirdi; fakat, 'kültürün muhafazakâr tanımı', pek çok ülkede sağ siyasetin omurgasını teşkil etti. Soğuk Savaş döneminin ardından, kültür savaşı bir kez daha siyasi mücadelelerin merkezine yerleşti. Türkiye'deyse, Soğuk Savaş dönemini de kapsayacak şekilde, siyasi mücadelelerin her daim odağında yer aldı (Akçaoğlu, 2021).

Dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'deki mücadeleler de kültürün üç farklı boyutunda yoğunlaştı: Aileden ve okuldan edinilmiş kültür, sanat eserinde ya da bilimsel bir çalışmada somutlaşan nesneleşmiş kültür ve otoriteler tarafından tanınan ve tavsiye edilen meşru kültür¹. Erken cumhuriyet döneminden bu yana, eğitim müfredatının teşkilinden, kamusal alanda sergilenecek sanat eserlerinin belirlenmesine ve gazetelerin kültür sanat sayfalarına varıncaya kadar, kültürün bu üç boyutu üzerinden verilen mücadeleler, siyaset alanının en istikrarlı cephesini oluşturdu. Kültürün bu siyasi önemi, aileden ve okuldan edinilen kültürün, failin bakış açısını ve tercihler repertuvarını biçimlendiren zihinsel kategoriler ve bedensel eğilimlerle yakın ilişki

---

¹ Kültürün burada kullandığımız üç boyutlu tanımını geliştirirken Pierre Bourdieu'nün (1986) kültürel sermayeye dair kavramsallaştırmasından esinlendik. Bir başka esin kaynağımız da Swidler'in (1986) klasikleşmiş makalesidir.

içinde olmasından ve faillerin toplumsal dünyayı inşa ederken sanat, bilim, din ve mit gibi kültürel formlardan faydalanmalarındır.

Bürokrasi, eğitim ve kültürel üretim gibi alanlarda yoğunlaşan kültür savaşları, alana özgü rekabet ilişkisini çatışmaya dönüştürmekle kalmaz, toplumsal uzamda bu çatışmaların çok uzağındaki faillerin kültürel tüketime dair tercihlerini siyasallaştırır (Akçaoğlu, 2018). Böylelikle, faillerin çocukları için uygun gördükleri okul tercihinden, televizyonda izlenen programlardan, platformlarda izlenen dizi ve filmlere, izlenen tiyatro oyunundan ziyaret edilen internet sitesine ya da takip edilen sosyal medya fenomenlerine kadar eğitime ve kültürel tüketime dair tüm tercihler siyasi tercihlerin bir uzantısı haline gelir. Kültür savaşıyla ilgili literatürde anlaşılabilir sebeplerden dolayı beğenilerin siyasallaşmasının yarattığı kültürel çatışma ortamının sonuçları vurgulanırken, sözünü ettiğimiz kutuplaşmanın tasarlanmamış sonucu olarak, benzer tercihlere sahip failler arasında ortaya çıkan dayanışma ilişkileri yeterince incelenmemiştir.

Dayanışma, sosyolojinin en temel kavramlarından biridir. Comte, Tönnies ve Durkheim gibi ilk sosyologların kavramsal çerçevesinde merkezi bir yere sahip olan kavram, farklı büyüklükteki grup mensupları arasındaki zora ve çıkara dayanmayan, gönüllü bağların yarattığı düzenli bir aradılığı ifade eder (Mercan, 2025). Ahlaki, siyasi, sivil ve dinsel gibi farklı formlara bürünebilen dayanışma, tüm farklı biçimlerinde, aralarındaki benzerliği sahiplenilen insanların, ortak amaçlar, duygular, inançlar veya idealler doğrultusunda mensubu oldukları grup kültürüyle uyumlu hareket etmesine dayanır (Prainsack ve Buys, 2018). Dijital dayanışma, yaklaşık otuz yıldır sürmekte olan iletişimin, işin ve son olarak da etkileşimlerin internet ortamına taşınmasının sonucu olarak ortaya çıkan, somut etkiler üreten sanal bağları ifade ediyor (Stalder, 2013). Esasında internet ve dayanışma ilişkisine şüpheyle yaklaşan, internetin aşırı-bireyciliği telkin ettiğini ve sosyal ilişkilerin temelinde bulunan güven duygusunu üretmediği için ilişkilerde istikrarsızlığı teşvik ettiğini ileri süren güçlü eleştiriler mevcuttur (Zuckerman, 2013). Fakat, özellikle afet, pandemi ve siyasi kriz ya da aktivizm dönemlerinde internet üzerinden yürütülen etkileşimlerin hızlı bir şekilde dayanışma bağları geliştirdiğini gösteren çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Yates ve Paquette 2011; Mavi, 2020; Argın, 2023; Rahbari, 2021). İnternet dolayimli etkileşimler, olağanüstü hallerde ve kriz dönemlerinde olduğu kadar, toplumsal hayatın olağan aktığı durumlarda da sosyal medyada ve dijital platformlarda ortak içerikleri takip eden ve bu içerikler etrafında fikir ve yorumlarını paylaşan insanlar arasındaki etkileşimlerde de dayanışma üretebilir. Ortak dijital beğeniler etrafında ortaya çıkan dayanışma, temel olarak paylaşılan siyasi konumu, bakış açısını ve peşine düşülen siyasi davayı onaylayıp pekiştirerek ve böylelikle ortak inanç ve duyguları güçlendirerek işlev gösterir.

Özellikle, soğuk savaş sonrası kamusal tartışmaların ve siyasetin eğitim, toplumsal cinsiyet ve din gibi meseleleri temel alan kültür savaşlarına kilitlendiği ülkelerde² dijital dayanışma çok daha etkin rol oynayabilir. Siyasi kutuplaşmanın uzun süredir toplumsal hayata damgasını vurduğu Türkiye, dijital dayanışmanın gözlemlenebileceği önemli ülkelerden biridir.

Teke Tek Bilim YouTube Kanalı ve Dijital Dayanışma

Bu çalışma, dijital dayanışmayı ampirik olarak inceleyebilmek için, Teke Tek Bilim YouTube kanalını analizin odağına yerleştiriyor. Bu kararımızdaki temel etmen, programın, yapımcının ve daimî konukların medya alanındaki, akademi alanındaki ve kültürel üretim alanındaki etkinliklerinin, Türkiye'deki kültür savaşlarında, laik kültürün mevzilerinin inşasında etkin rol oynamalarıdır. Teke Tek Bilim, alanında uzman konuklar ile bilimsel konuların konuşulduğu 355 bin aboneli bir YouTube kanalıdır. 22 Mayıs 2023 tarihinde YouTube kanalı olmadan önce Medyapım'ın bünyesinde Fatih Altaylı'nın sunumuyla bir televizyon programı olarak 1995'te Kanal D'de yayımlanmaya başlamıştır. Program Show TV, ATV, Kanal1, Habertürk, Bloomberght kanallarında 2023 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Fatih Altaylı Habertürk kanalından ayrılışının ardından kişisel YouTube kanalından Teke Tek Bilim'in YouTube'da devam edeceğini açıklamıştır [Altaylı, 20.06.2023]. Teke Tek televizyon programının son yıllarda daimî konukları olan Prof. Dr. Celal Şengör ve Prof. Dr. İlber Ortaylı, programın YouTube kanalına da katkıda bulunmaktadır.

Programın sunucusu ve YouTube kanalın sahibi Fatih Altaylı, Galatasaray Lisesi mezunu bir gazeteci, sunucu ve köşe yazarıdır. Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu'nda öğrencilik yapmasına rağmen bu okullardan diploma almadan ayrılmıştır. Ayrıca Altaylı, "Eğitime Katkı Onur Ödülü"nü almış ve "Haydi Kızlar Okula", "Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık" ve "Temiz İnternet" kampanyalarını yürütmüştür (Cumhuriyet, 2023).

Prof. Dr. Celal Şengör'ün eğitim hayatına bakıldığında Robert Koleji ardından New York Eyalet Üniversitesi Jeoloji bölümü mezunu olup aynı üniversitede doktora yaptığı görülmektedir. İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesinde genel jeoloji kürsüsünde asistanlık sonrasında aynı üniversitede doçentlik ve profesörlük yapmış olan Şengör, 1984 yılında Londra Jeoloji

---

² Toplumsal cinsiyet, din ve eğitim etrafında verilen kültür savaşları dünyanın pek çok ülkesinde gözlemlenmekle birlikte, bu mücadelelerin en canlı ve en güncel olduğu ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir (ABD). ABD'deki kültür savaşlarının toplumsal zemini ve sonuçları hakkında ayrıntılı bir tartışma için bkz.: Hartman, A. (2019). A War for the Soul of America: A History of the Culture Wars. Chicago: University of the Chicago Press.

Cemiyetinin Başkanlık Ödülü'nü sonrasında 1986 yılında TÜBİTAK Bilim Ödülü'nü kazanmıştır (*Onedio*, 2022). 1990 yılında derneğin ilk Türk üyesi olarak Academia Europaea'ya kabul edilmesi, TÜBİTAK bilim kurulu üyesi olması, Fransız ve Amerikan jeoloji derneklerinde fahri üyeliğinin bulunması, Rammal madalyası ve Lutaud Ödülü'nün sahibi olması Şengör'ün yüksek kültürel sermayesinin kurumsallaşmış bir ispatıdır.

Ortaylı, Ankara Atatürk Lisesi'nden mezun olduktan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk üniversitesi olan Ankara Üniversitesi'nde Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Tarih Bölümü'nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını Chicago Üniversitesi'nde tamamlayan Ortaylı, doktora derecesini Ankara Üniversitesi'nden almıştır. 1982 yılında üniversitelere yapılan siyasi baskıdan dolayı istifa eden Ortaylı, Viyana, Berlin, Paris, Princeton, Moskova, Roma, Münih, Strasbourg, Yanya, Sofya, Kiel, Cambridge, Oxford ve Tunus'ta dersler vermiş, 1989 yılında Türkiye'ye dönerek profesör olmuştur. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdare Tarihi Anabilim Dalı başkanlığı, Galatasaray Üniversitesi senato üyeliği, 2005-2012 yılları arasında Topkapı Sarayı Müzesi müdürlüğü, 2018 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı danışmanlığı yapmıştır (*Cumhuriyet*, 2022). Aydın Doğan Ödülü (2001), Avrupa ile Akdeniz Arasında Lazio Ödülü (2006), Puşkin Ödülü'nün (2007) sahibidir.

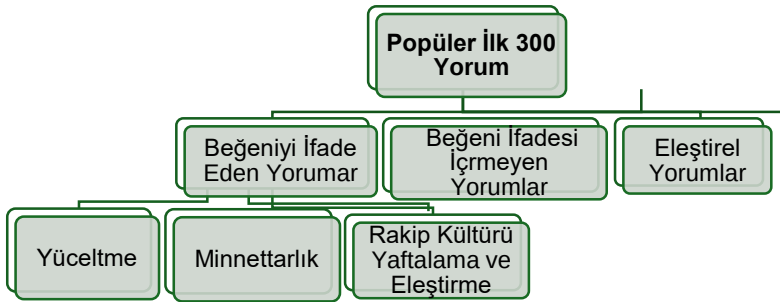
Yukarıda kısaca paylaştığımız biyografilerinden de görülebildiği gibi, adı anılan üç kişi de laik kültürün üretilmesine katkı sunmanın yanında, çalışmaları çok sayıda kurum tarafından onaylanıp ödüllendirilmiştir. Dolayısıyla, üç isim de kendi uzmanlık alanında büyük saygı görmektedir. Daha da önemlisi, kültürel üretim alanındaki güncel muhafazakâr kuşatmaya karşı sergiledikleri laik muhalefet, onları toplumsal uzamdaki mücadelelerde laik konumu işgal eden faillerle yakınlaştırmaktadır.

Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırma, Türkiye'de kültür savaşlarının bir parçası olarak ortaya çıkan dijital dayanışmayı inceleyebilmek için YouTube üzerinden yayın yapan Teke Tek Bilim kanalının en çok izlenen programının yorumlarını analiz ediyor. Bilim felsefesi ve tarihinin ele alındığı ve Prof. Dr. Celal Şengör'ün konuk olduğu program 3,5 milyon izlenme sayısına ulaşmıştır (Teke Tek Bilim, 10.03.2025). Kanalı takip eden ve videoyu izleyenlerin yapmış olduğu en popüler ilk 300 yorum analize dahil edilmiştir. Bu yorumlar en fazla beğeni alan ve etkileşime giren yorumlar olması sebebiyle, video ve kanal hakkındaki analizi güçlendireceği düşünülmüştür.

İlk 300 yorum nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Yazılı ya da görsel materyalin sistematik biçimde analiz edilmesine içerik analizi denmektedir (Aziz, 2015, s. 133). İçerik analizinin nicel ve nitel olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Nicel içerik analizinde genellikle belirlenen kategoriler veya kodlar çerçevesinde kelimelerin veya kavramların kullanım sıklığı tespit edilmekte ve daha çok sayısal verilerle bir analiz yapılmaktadır (Metin ve Ünal, 2022, s. 275-277). Nitel içerik analizindeyse Nedir? Neden? Nasıl? gibi soruların cevabı aranmakta ve metin içerisindeki görünmeyen mesajların ortaya çıkarılması ve yorumlanması hedeflenmektedir (Yüksel, 2019, s. 146). Analiz edilen içeriğin bir amaç doğrultusunda kategorize edilmesi ve bu kategorilerin içeriği anlaşır kılması beklenmektedir. Bu sebeple, araştırmada analiz edilen ilk 300 yorum öncelikle beğeni pratiği çerçevesinde: *Beğeniyi İfade Eden Yorumlar*, *Beğeni İfadesi İçermeyen Yorumlar* ve *Eleştirel Yorumlar* olmak üzere kategorize edilmiştir. Beğeniyi ifade eden yorumlar kategorisi dijital dayanışmanın görünür olduğu kategori olarak kendi içinde *Yüceltme*, *Minnettarlık*, *Rakip Kültürü Yaftalama ve Eleştirme* olmak üzere üç farklı kategoride analiz edilmiştir.

Bulgular

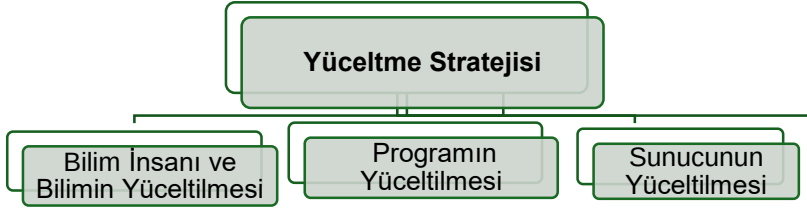

Şekil 1. Popüler Yorumların Değerlendirilmesi

Teke Tek Bilim YouTube kanalının en popüler videosu olan “Geçmişten Günümüze Bilim Tarihi” videosunun altındaki en popüler 300 yorum incelendiğinde bu yorumların 271’i beğeniyi ifade eden yorumlar kısmında yer alırken, herhangi bir beğeni ifadesi içermeyen 26 yorum ve 3 tane de eleştirel yorum olduğu görülmüştür. Her ne kadar YouTube yorumları, yorum yapanların toplumsal konumlarını (sahip oldukları sermaye karması ve hacmini) bilme

imkânı vermese de yine de beğeni ifade eden yorumları paylaşılanların laik kültürel sermaye sahibi olduğunu ve Türkiye'deki siyasi mücadeleler içindeki tercihlerini laiklik filtresinden geçirdiklerine dair kuvvetli ipuçları sunuyor. Bu sebeple beğeni pratikleri içerisinde öne çıkan yorumlar, sadece olumlayıcı duyguların ifadesi değil, aynı zamanda toplumsal konumların dijital alandaki temsili olarak da okunabileceğini gösteriyor. Beğeni ifade eden yorumlar ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde üç temel strateji üzerinden dijital dayanışmanın inşa edildiği görülmektedir: Yüceltme, minnettarlık ve rakip kültürü yaftalama ve eleştirme. Bu üç temel strateji, bireysel duyguları ifade etme ve kolektif kimliğin pekiştirme işlevleri vasıtasıyla toplumsal uzamdaki siyasi kutuplaşmayı dijital uzama taşımaktadır. Belirlenen temel stratejilerin ürettiği dijital dayanışma, internet ortamında aynı içeriği izleyen kullanıcılar arasında, siyasi konumlarının doğruluğuna duydukları inancı güçlendirerek, dâhil oldukları siyasi topluluğa aidiyetlerini pekiştirerek ve zihinlerindeki ideal toplum temsiliyi onaylayarak kurulan bağlara dayanmaktadır.

Yüceltme Stratejisi

Şekil 2. Yüceltme Stratejisi

123 yorumdan oluşan yüceltme stratejisi “Bilim İnsanı ve Bilimin Yüceltilmesi”, “Programın Yüceltilmesi” ve “Sunucunun Yüceltilmesi” temaları çerçevesinde analiz edilmiştir. “Bilim İnsanı ve Bilimin Yüceltilmesi” başlığı altında 18. ve 126. yorumlarda olduğu gibi Prof. Dr. Celal Şengör’ün kültürel sermayesine duyulan hayranlık, takdir ve bilim alanındaki otoritesi yüceltilirken bilimsel bilgi ve kültür kutsanmaktadır. Sunucunun yüceltilmesi teması ise Fatih Altaylı’ya gelen yorumları kapsamaktadır. Altaylı’nın 39. yorumda görüldüğü üzere Teke Tek Bilim programının ücretsiz ve kamuya açık bir biçimde YouTube üzerinden izleyiciyle buluşturması ve programa konuk ettiği bilim insanları sebebiyle yüceltildiği anlaşılmaktadır. Programın yüceltilmesi temasına bakıldığında üretilen içeriğin kalitesi ve kültürel açıdan katkılarını kapsamaktadır. 133. Yorumda görüldüğü üzere programı “ders” niteliğinde gören ve kendini geliştirmede bir araç olarak kullanan izleyicilerin yorumları bu temayı

oluşturmaktadır. Yüceltme stratejisini yansıtan yorumlar, Fatih Altaylı'yı, Prof. Dr. Celal Şengör'ü, Teke Tek programını ve bilimi yücelterek parçası olunan siyasi topluluğu ve onun hakikat iddiasını güçlendirir. Aşağıda paylaşılan örnek yorumlar incelendiğinde, yüceltilenin bilim, bilgi, kitap ve kültür olduğu görülecektir. Burada dolaylı olarak söz konusu olanın, kültürel sermayeye göreceli olarak yüksek düzeyde değer veren bireylerden oluşan grubun yüceltilmesi olduğu da kolaylıkla görülebilir. Yüceltilen unsurlar etrafında inşa edilen kolektif hayranlık ve laik kültürel sermayeye duyulan saygı dijital dayanışmayı mümkün kılmaktadır.

126.Y.: “Celâl abi ,500 sene ömrün olsa doyulmayacak bir bilime sahipsin! Her kelimen, her cümlen, o kadar mantıklı ki! Bu inanılmaz ve akıl alamayacak bilgini aktardığın için binlerce teşekkür! Fatih abi sende bu güzel imkânı bize sunduğun için ayrıca teşekkürler! Varlığınız çok çok güzel!”

88.Y.: “İnanılmaz bir program. Çok özlemiştik gerçekten. Celal Şengör gibi bir dehaya sahip olduğumuz için bir kez daha gurur duydum.”

133.Y.: “Ders niteliğinde. Hiç sıkılmadan izledim Çok teşekkürler. Altyazılar eklenirse dünya çapında izlenileceğine eminim.”

248.Y.: “Çok güzel bir yayındı elinize emeğinize sağlık Fatih Bey Celal beyi daha sık görmek isteriz. Türkiye'nin gerçek bilim adamı (Kalp ve Sevimli Surat).”

10.Y.: “2,5 saatte binlerce kitap okumuş gibi olduk, Çok Teşekkür ederiz her İkinize de (Alkış ve Kalp).”

19.Y.: “Günlük kültürümü aldım :D”

32.Y.: “Celal hocayı dinlerken bir üniversite bitirmiş gibi hissediyor insan kendini. Ömrü sağlıklı olsun (Kalp emoji).”

18.Y.: “Celal Şengör gibi dünyanın sayılı bilim adamlarından birini dinleme ve feyz almamıza el ayak olduğunuz için ne kadar teşekkür etsek az Fatih Bey. Randevu istesen alamazsın, ders almak istesen kazanamazsın ders verdiği bölümü ama sayenizde bir tıkla

oturup ondan ders dinleyebiliyoruz. İnternet çağının en muhteşem yanı bu olsa gerek.”

39.Y.: “Sevgili Fatih ALTAYLI, 2,5 saat boyunca, bu yoğunlukta bir bilgi birikimi ile bizleri “bedava” buluşturduğunuz için size, ekibinize ve sevgili Celal Beye teşekkür ederim.

Minnettarlık Stratejisi

Şekil 3. Minnettarlık Stratejisi

Beğeniyi ifade eden yorumlar içinde program içeriğine ve katılımcılara minnettarlık duyulduğunu belirten 118 yorum bulunmaktadır. Minnettarlık stratejisi olarak değerlendirdiğimiz bu kategori “Duygusal Yoğunluk”, “Kolektif Yalnızlık Hissi” ve “Programa Dair Temenniler” olmak üzere üç tema etrafında şekillenmektedir. Duygusal yoğunluk teması, izleyicilerin programın yapılmasından, içeriğinden ve konuklarından dolayı duyduğu mutluluğu, sevinci 28. yorumda görüldüğü üzere “ağlamak istiyorum” gibi ifadelerde somutlaşan izleyici yorumlarından oluşmaktadır. Kolektif yalnızlık hissi teması benzer şekilde ortaya çıkmakta ve duygusal yoğunluk temasını destekler nitelikte görünmektedir. Laik kesimin, muhafazakâr politikaların etkisiyle şekillenen medya ürünleri içerisinde yeteri miktarda kendisine uygun içerikler bulamamasının ya da genel olarak muhafazakâr politikalar karşısında hissettiği yalnızlık hissini, Teke Tek Bilim kanalı gibi inandıkları değerleri temsil eden bir kanal ve program aracılığıyla bir ölçüde giderildiği, 45. yorumda yer alan “ülkedeki yalnızlık hissimiz azalıyor” gibi ifadelerde açığa çıkmaktadır. Programın bir “hizmet” olarak nitelendirilmesi de laik kesim tarafından kültürel üretim alanında görülen eksikliğin giderilmesinden duyulan minneti ifade etmekte ve kolektif yalnızlık hissini aşılmasındaki etkisini desteklemektedir. 59. Yorumda olduğu gibi programın “gelecek kuşaklar” için “miras” olarak düşünülmesi ve 66. yorumda ifade edildiği gibi programın izlenmesinin ülke için “umut” olarak nitelendirilmesi, programın laik kesim tarafından kutsanan değerlerin

korunmasında ve aktarılmasında da etkili olduğunu, bu sebeple de minnet duyulduğunu göstermektedir. Programın devamlılığına dair talepler, üretilmesi istenen içerikler ve programa konuk olarak alınabilecek isimlerden oluşan yorumlar, programa dair temenniler teması altında minnettarlık stratejisi içerisinde yer almaktadır. Dijital dayanışmanın teşkilinde önemli bir rol oynayan minnettarlık stratejisi, ait olunan siyasi topluluğun kutsalları arasında bulunan bilim etrafında, internet ortamında da olsa bir araya gelmekten doğan kolektif coşkuya dayanmaktadır. Aşağıda paylaşılan örneklerde de görüldüğü gibi minnettarlık stratejisi duyguların, gündelik hayatın sıradan ritminde asla ulaşamayacakları uç noktalara taşıyarak dayanışma ağlarını örmektedir.

3. Y.: “Felsefe, teoloji, jeoloji, coğrafya, tarih, fizik... Ne ararsan var. İyi ki varsın Celal Hoca, iyi ki varsın FATİH ALTAYLI (Alkış emoji).”

45. Y.: “Her şeyden öte böyle programların altındaki yorumları okurken ülkedeki yalnızlık hissimiz azalıyor, aidiyet duygumuz tekrar kabarıyor. Verdiğiniz tüm bilgilerden öte sırf bu his için teşekkürler, var olun...”

226. Y.: “Çok sevindik ilgi ile takip ediyoruz saygılar sevgiler.”

36. Y.: “Fatih Bey, Celal Hocam; Bu programı hayata geçirerek bizlere ulaştırdığınız, vaktinizi ayırdığınız için sizlere ne kadar teşekkür etsek azdır...”

28. Y.: “Ağlamak istiyorum yahu!.. Bu ne muhteşem bir program. İlber hocamız da katılınca izlemelere doyamayacağız. Çok yaşa Fatih Bey, hepiniz çok yaşayın...”

130. Y.: “Pazar sabahımı bu kadar keyifli hale getirdiğiniz için Teşekkürler Beyler (Kalp emoji).”

90. Y.: “Bu programdan vazgeçmeyin lütfen yaaaa. Harika...”

187. Y.: “Fatih Bey size ve Celal hocaya sonsuz teşekkür ediyoruz. Gerçekten çok özlemişiz sizleri dinlemeyi. Bilim tarihi serisi yapabilirseniz çok mutlu oluruz. Celal hoca lisans düzeyinde, halkın anlayabileceği bir dille doktora seviyesinde bilgiler veriyor. Dinlerken zaman nasıl geçiyor anlamıyoruz. Bu şekilde bir seri Türkiye’de bilime meraklı, bu

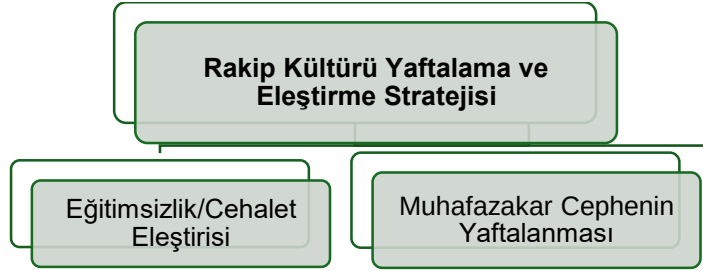
yolda ilerleyen herkes için eminim çok faydalı olacaktır. Sevgiler& saygılar.”

66.Y.: “Böylesine kaliteli bir sohbete erişmemizi sağlayan Fatih Bey'e ve Türkiye'nin en kıymetli bilim insanlarından biri olan Celal Hocamıza sonsuz teşekkürler. Bu harika yayının bu kadar fazla izlenmiş olması da ülkeme karşı olan umudumu daha da artırdı.”

13. Y.: “Bu programı yaparak memlekete büyük hizmet yapmaktasınız. Teşekkür ederiz.”

59.Y.: “Gelecek kuşaklara çok değerli, üst seviye bir entelektüel miras bırakıyorsunuz. İyi ki varsınız güzel insanlar.”

Rakip Kültürü Yaftalama ve Eleştirme Stratejisi

Şekil 4. Rakip Kültürü Yaftalama ve Eleştirme Stratejisi

Dijital dayanışmanın inşasında, aklın, bilimin ve laik kültürün övgüsü kadar, rakip kültürü eleştirmek ve yaftalamak da önemli rol oynar. Rakip kültürü yaftalama ve eleştirme stratejisi, 30 yorumdan oluşmakta, eğitimsizlik/cehalet eleştirisi ve muhafazakâr cephenin yaftalanması temaları etrafında şekillenmektedir. İzleyiciler tarafından programın ve *Teke Tek Bilim* kanalının 292. yorumda görüldüğü gibi cehalete karşı mücadelede önemli bir araç olarak görülmesini kapsayan yorumlar eğitimsizlik ve cehalet eleştirisi temasını oluşturmaktadır. Kültür savaşının muhafazakâr cephesini cehaletle özdeşleştirmek, laik kültür üreticilerini ve tüketicilerini aydınlanmanın savunucusu olarak konumlandırma imkânı yaratır. Yaftalama stratejisi, dayanışmanın inşasında paylaşılan ortak beğenilerin yanında, reddedilen beğenilerin kaynaştırıcı rolünü göstermesi açısından önemlidir. Bu aynı zamanda, dayanışmayı toplumsal dünyayı kuşatan yekpare bir olgu olarak gören klasik

yaklaşımların aksine, ileri düzeyde farklılaşmış çağdaş toplumlarda dayanışmanın birbiriyle rekabet mücadele halindeki konumlara özgü biçimde çok sayıda inşa edilebileceğini de gösterir. Aşağıdaki örneklerde de görülebileceği gibi, rakibi yaftalama ve eleştirme stratejisi karşı cepheyi karikatürize ederken, kendi grubunu aydınlanmış aklın olgunluğuyla payelendirir.

16.Y.: “Bu programı kesintisiz izleyen herkes çok şanslı. Çünkü cahillerin olmadığı bir ortam burası. Emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.”

71.Y.: “Ben bir ilahi kanalıyım, cahilliğin ne boyutlarda olduğunu çok iyi biliyorum. Böyle programların artarak devam etmesini diliyorum. Kesintisiz, cahillerin olmadığı bir ortamda böyle güzel konular ve ufuk açıcı bilgiler için çok teşekkürler. Ayrıca bu kadar çok izlenmesi ülkemizin geleceği açısından çok değerli.”

55.Y.: “Sayın Altaylı siz, Celal Şengör, ben ve bilimin ortak arkadaşısınız. 30 yaşında vizyonsuz bir memurken artık kütüphanelerde araştırma yapan bir adam oldum Celal Bey sayesinde, buna aracı olduğunuz ve bu kadar kaliteli işler yaptığınız için size çok teşekkür ediyorum. İnşallah başarılı öğrencileriniz vardır da çocuklarımızda onları takip eder.”

64.Y.: “Canım hocam benim... İlahiyatçı cehaletin korkulu rüyası. Seni tekrardan bu program da kanlı canlı görmek muhteşem bir şey, ömrün uzun olsun (Kalp emoji).”

11.Y.: “Özlemişiz. Türkiye'nin kendi aydınlanma çağının önemli aktörlerisiniz. Ayağınıza taş değmesin, sağ olun, var olun!”

292. Y.: “Her geçen gün hurafe ve cahilliğin revaçta olduğu Ülkemde, bilimi, ilmi konuşup umut aşıladığınız için, kendi adıma çok teşekkür ederim. Sizin gibi değerli insanlar oldukça, umut her zaman var olacaktır.”

199.Y.: “Toplum sayenizde aydınlanma çağına girecek. Alkışlar (Alkış emoji).”

Burada tek bir örnek üzerinden ele aldığımız dijital dayanışma, anlık, kısa süreli ve istikrarsız olması itibarıyla geleneksel dayanışma türlerinden ayrılır. Klasik yaklaşımların geliştirdiği perspektifte dayanışma, uzun süreli ve istikrarlı bir biçimde etkileşim halinde olan bireyler arasındaki bağları vurgularken

(Durkheim, 2023; Tönnies, 2019), dijital dayanışma herhangi bir içerik izlenirken, yorumlar okunurken veya yeni bir yorum yazarken hissedilen ve internet ortamı terk edildikten sonra kolaylıkla ampirik dünyada sürdürülemeyen anlık bir dayanışma türüdür. Fakat çağdaş toplumda failerin sosyal medya içerikleriyle kurdukları etkileşimin tek seferlik olmadığı hesaba katılırsa, başka bir deyişle bir failin bir gün içinde sayısız sosyal medya içeriğiyle etkileşim halinde olduğu düşünülürse, dijital dayanışmanın birbirini pekiştiren sosyal medya içerikleri aracılığıyla internet dışına taşınma imkânının genişlediğini ileri sürebiliriz. Dijital dayanışmayı klasik yaklaşımlardan ayıran bir diğer önemli boyut da inşa edilebilme özelliğidir. Durkheim'ın (2023) klasik eseri Toplumsal İşbölümü'nde dayanışma, insan bilinci ve iradesinin dışındaki bir takım nesnel toplumsal koşulların verili bir sonucudur. Örneğin, mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçiş, nüfus yoğunluğunun artmasına, kentleşmenin hız kazanmasına ve son olarak iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmelere cevap olarak mümkün olmuştur. Başka bir deyişle, bireylerin bilinç ve iradelerinin üzerindeki bu genel ve nesnel süreçlerin sonucunda etkileşim yoğunluğunun artması, beraberinde kaçınılmaz bir şekilde ahlaki bağların yoğunlaşmasını getirmiştir. Dijital dayanışma ise Durkheim'ın ele aldığı gibi saf olgusal düzeyde oluşmaz. Hiç şüphesiz dijital dayanışma da teknolojik ilerleme, internet erişimi, kullanım sıklığı ve hepsinden önemlisi herhangi bir içeriği değerli, anlamlı ve önemli kılan toplumsal veya siyasal mücadelelerin varlığı gibi bir takım nesnel ön koşullara sahiptir. Fakat dijital uzama benzer sıklıklarda erişen failer arasında doğrudan dayanışma bağları örülmez. Dijital dayanışma inşa edilir ve bu inşada failerin dijital içeriklere dair tercihleri ve en net biçimde yorumlarda billurlaşan stratejileri merkezi bir rol oynar. En nihayetinde Teke Tek Bilim, dijital uzamda erişilebilecek sonsuz sayıdaki içerikten sadece biridir. Dijital dayanışma, aynı içeriği izleyen failer arasında ve içerikle ilgili kurulan etkileşimler aracılığıyla, en çok da herhangi bir içeriği mevcut toplumsal ve siyasal mücadelelerde bir cephaneye dönüştüren stratejiler üzerinden inşa edilir. Sözünü ettiğimiz bu inşa dilsel bir üründür ve dijital dayanışma bu sembolik yapısıyla da dayanışmanın Durkheim tarafından tartışılmış klasik türlerinden çarpıcı bir şekilde ayrılır. Dolayısıyla nesnel temellere dayanan dijital dayanışma, içeriği itibarıyla öznel bir şekilde inşa edilebilir. Ele aldığımız örnekte, kültür savaşlarının laik cephesinde dayanışma, farklı biçimlerde inşa edilebilir. Yüceltme, minnettarlık ve yaftalama stratejileri bambaşka içeriklerle inşa edilebilecekleri gibi, farklı stratejilerle desteklenebilir. Bu geniş imkân ufkuna rağmen, kültür savaşlarının laik cephesinde dijital dayanışmanın büyük bir oranda bilim etrafında mevzilendiğini ifade edebiliriz: Bilimsel kültür, bilimsel eğitim ve bilim insanları bu makalede incelediğimiz üç temel stratejinin ham maddesini oluşturmaktadır. Dijital dayanışmanın sembolik olarak inşa edilebilmesi, onu klasik yaklaşımlardan

ayırır başka bir boyuta daha ışık tutar: Dijital dayanışma çoğuldur. Durkheim'ın tartıştığı mekanik ve organik dayanışma, insanlık tarihini ayırır fakat benzer tarihsel dönemlerde var olmuş herkesi kapsayan yekpare birer yapıdır. Örneğin, modern toplumda organik dayanışmanın dışında kalmak, neredeyse yaşamın dışında kalmakla özdeştir. Nitekim ileri düzeyde uzmanlaşmış modern insan, tarihte daha önce hiç olmadığı kadar anonim ötekilerin üretimine muhtaçtır. Bu nedenle, modern toplumsal varoluşun genel koşulu olarak organik dayanışma yekpare ve kapsayıcıdır. Hâlbuki dijital dayanışmanın böyle sert bir bağlayıcılığı ve kapsayıcılığı bulunmamaktadır. Sahip olunan sermaye karması ve hacmi itibarıyla birbirinden ayrılan grup sayısı kadar farklı dijital dayanışma türü olabilir. Benzer bir şekilde, dijital dayanışma, farklı içerikler ve temalar etrafında inşa edilebileceği için çoğuldur. Her ne kadar bu makalede Teke Tek Bilim programı üzerinden hareket etmiş olsak da dijital dayanışma, bedensel estetiği ya da tarihi konu alan dijital içerikler etrafında ve dolayısıyla farklı gruplar içinde çoğul bir biçimde inşa edilebilir. Çoğulluğun bir diğer boyutu da kültür savaşlarının diğer cephesinde de özgün stratejilerle dijital dayanışmanın inşa edilmesidir. Son olarak, dijital dayanışmayı sermaye karması ve hacmiyle bütünleştirmek, çatışmayı dijital dayanışmanın ön koşulu haline getirir. Başka bir deyişle dijital dayanışma, toplumsal uzamdaki konumları itibarıyla birbirini iten gruplar arasındaki rekabetin veya çatışmanın etrafında şekillenir. Bu da dayanışmayı yekpare bir toplumsal uyum ya da düzenin reçetesi olarak kavramsallaştıran klasik yaklaşımlardan önemli bir farklılıktır.

Sonuç

Bu makalede, YouTube'da yayımlanan Teke Tek Bilim programının ve bu programa dair takipçi yorumlarının analizi üzerinden, dijital dayanışmanın işleyişini, bu işleyişte önemli rol oynayan yüceltme, minnettarlık ve rakip kültürü yaftalama ve eleştirme stratejilerine odaklanarak ele aldık. Dijital dayanışma, sosyal medyada ve dijital platformlarda benzer içerikleri takip eden ve fikirlerini yorum yaparak paylaşan failer arasında, benzer toplumsal konumları paylaşmaktan doğan beğeni ortaklığını temel alan bağları ifade eder. Dijital dayanışma yoktan var edilmez. Başka bir deyişle, toplumsal uzamda zaten mevcut olan dayanışmanın ya da farklı konumlar arasında verilen mücadelenin internet ortamına taşınmasıyla ortaya çıkar fakat mevcut dayanışmanın gücünü pekiştirir ya da azaltır. Türkiye'de dijital dayanışmanın teşkilinde aktif rol oynayan en önemli dinamiklerden biri kültür savaşlarıdır. 19. yüzyılda modern devletin inşası sırasında ortaya çıkan ve Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından pek çok ülkede siyasi mücadelelerin motoru haline gelen kültür savaşları temel olarak, laik ve muhafazakâr kültürün toplum temsilcileri arasındaki rekabeti ifade

eder. Kültür üzerinden verilen bu mücadelelerin temel sonuçlarından biri, nüfusu birbiriyle çatışmalı iki kampa bölerek, doğrudan siyasetle ilgili olmayan tercihlerin siyasallaşmasıdır. Böylelikle kültür savaşları, hem nüfusu ikiye bölen çatışmanın kaynağı hem de birbiriyle çatışmalı grupların kendi içinde, ortak beğeni repertuarı üzerinden gelişen dayanışmanın dinamiği olabilir. Dijital dayanışma, afetler ve siyasi kriz dönemlerine özgü seferberliği hızlı bir şekilde örgütleyerek ortaya çıkabileceği gibi, toplumsal dünyanın sıradan gerçekliğinin önemli bir boyutunu oluşturan beğeni ortaklığını da temel alabilir. Benzer içerikleri takip etmek ve aynı içeriği takip eden diğerleriyle yorumlar üzerinden etkileşimde bulunmakla ortaya çıkan dijital dayanışma, parçası olunan siyasi topluluğa aidiyeti güçlendirip işgal edilen siyasi konuma ve onun hakikat iddiasına duyulan güveni güçlendirebilir. Dijital dayanışma kısa süreli ve anlıktır fakat takip edilen ve izlenen benzer içeriklerin yoğunluğu arttıkça dijital dayanışmanın pekiştirdiği bağlar internet ortamının dışına taşabilir ve toplumsal dünyada uzun süreli dayanışma bağlarının oluşumunu tetikleyebilir. Yine de dijital dayanışma dolayısıyla bir araya gelen failerin birlikteliğinin tesadüfi olmadığını belirtmeliyiz. Dijital dayanışma, afetler, devrimler ve siyasi krizler gibi olağanüstü ve sıra dışı olaylar bir kenara bırakılırsa, toplumsal dünyada bir araya gelmeleri göreceli olarak kolay olan, benzer toplumsal konumları işgal eden, dolayısıyla da benzer sermaye karması ve hacmine sahip olan failer arasında belirir. Buradan yola çıkarak, dijital uzamdaki tercihlerle, toplumsal konum arasında veya toplumsal uzam ve dijital uzam arasında bir eş-mantıklılık bulunmaktadır. Dijital dayanışma da bu eş-mantıklılıktan bağımsız düşünülemez. Son olarak dijital dayanışma, işin, eğitimin, eğlencenin ve sosyalleşmenin hızlı bir şekilde internet ortamına taşındığı günümüz dünyasının özgün bir sonucudur. Fakat bu özgünlük bizi, dijital dayanışmanın toplumsal dünyada eş-zamanlı olarak var olan diğer dayanışma türlerinden bambaşka bir form olduğu sonucuna götürmemeli. Burada dijital dayanışmanın karakteristik özelliği olarak tartıştığımız çatışma-temellilik ve çoğulluk gibi niteliklerin toplumsal dünyadaki diğer dayanışma formları tarafından paylaşılabileceği unutulmamalı.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazarlar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Ek Beyan: Çalışmaya 1. yazar %50, 2. yazar %50 oranında katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Akçaoğlu, A. (2018). Zarif ve Dinen Makbul: Muhafazakâr Üst-Orta Sınıf Habitusu. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akçaoğlu, A. (2019). Muhafazakâr siyasetin dönüşümü, kentsel mekân ve orta sınıf hayat tarzları: Akevler Kooperatifi ve Çukurambar örnekleri. *Strata: İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 47-66.
- Akçaoğlu, A. (2021). The Three Dimensions of Culture and Cultural Power. Rituraj Basumatary vd. (Ed.) International Congress on Life, Health and Social Sciences in 21st Century (19-24) içinde. Ankara: ISYCA Yayınevi.
- Altaylı, F. (2023, Haziran 20). Fatih Altaylı yanıtıyor: Teke Tek bilim ne zaman başlıyor? [Video]. *YouTube*. <https://www.youtube.com/watch?v=Thhtv4A9s0s>
- Argın, Y. (2023). Doğal afetlerde sosyal medya kullanımı: 2023 Kahramanmaraş depremi özelinde Twitter örneği. *İnsanat Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 140-165.
- Aziz, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma ve yöntem teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Baym, N. K., & Boyd, D. (2012). Socially mediated publicness: An introduction. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 56(3), 320-329.
- Bora, T. (2015). 28 Şubat ve Kulturkampf. *Birikim*. Erişim Adresi: <http://www.birikimdergisi.com/haftalik/1397/28-subat-ve-kulturkampf>
- Bourdieu, P. (1986). Sermaye biçimleri (M. M. Şahin, Çev.). Erişim Adresi: https://www.academia.edu/30720473/Pierre_Bourdieu_Sermaye_Bi%C3%A7imleri_1986
- Bourdieu, P. (1998). *On television*. New York: The New Press.
- Bourdieu, P. (1996). Physical space, social space and habitus. *Institut for Sociologi og Samfunnsgeografi Universitetet i Oslo, Rapport 10*.
- Bourdieu, P. (2021). *Ayrım* (D. Fırat & G. Berkkurt, Çev.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Clark, C., & Kaiser, W. (2003). Introduction: The European culture wars. İçinde Clark, C., & Kaiser (Der.) *Culture wars: Secular-Catholic conflict in nineteenth-century Europe* (ss. 1-10). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cumhuriyet. (2022, Mart 19). İlber Ortaylı kimdir, kaç yaşında, nereli, kaç dil biliyor? İşte biyografisi. Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/ilber-ortayli-kimdir-kac-yasinda-nereli-kac-dil-biliyor-iste-biyografisi-1917418>
- Cumhuriyet. (2023, Mayıs 16). Fatih Altaylı kimdir, kaç yaşında, nereli, hangi kanallarda çalıştı? Fatih Altaylı Habertürk'ten ayrıldı mı? Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/fatih-altayli-kimdir-kac-yasinda-nereli-hangi-kanallarda-calisti-fatih-altayli-haberturkten-ayrildi-mi-2082045>
- Curran, J., Gabe, I., & Petley, J. (2005). *Culture wars*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Durkheim, E. (2010). *Sosyolojik yöntemin kuralları* (S. Fişek, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.

- Durkheim, E. (2023). *Toplumsal işbölümü* (S. Coşkun, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Frimer, J. A., Aujla, H., Feinberg, M., Skitka, L. J., Aquino, K., Eichstaedt, J. C., & Willer, R. (2023). Incivility is rising among American politicians on Twitter. *Social Psychological and Personality Science*, 14(2), 259-269.
- Hartman, A. (2019). *A war for the soul of America: a history of the culture wars*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hesmondhalgh, D. (2006). Bourdieu, the media and cultural production. *Media, Culture & Society*, 28(2), 211-231.
- Highfield, T. (2017). *Social media and everyday politics*. Cambridge: Polity.
- Ignatow, G., & Robinson, L. (2017). Pierre Bourdieu: theorizing the digital. *Information, Communication & Society*, 20(7), 950-966.
- Kross, E., Verduyn, P., Demiralp, E., Park, J., Lee, D. S., Lin, N., ... & Ybarra, O. (2013). Facebook use predicts declines in subjective well-being in young adults. *Plos One*, 8(8), e69841. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0069841>
- Kubin, E., & Von Sikorski, C. (2021). The role of (social) media in political polarization: a systematic review. *Annals of the International Communication Association*, 45(3), 188-206.
- Mavi, E. E. (2020). Afet kriz yönetiminde medya: 30 EKİM 2020 İZMİR depremi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 31-53.
- Mears, A. (2023). Bringing Bourdieu to a content farm: Social media production fields and the cultural economy of attention. *Social Media+ Society*, 9(3), 20563051231193027.
- Mercan, B. (2025). Kolektiften bireye işyerinde dayanışmanın dönüşen anlamı: Negatif dayanışma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* [yayınlanma sürecindeki makale].
- Metin, O., & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: iletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2), 273-294. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227356>
- Onedio. (2022, Mayıs 5). Prof. Dr. Celal Şengör kimdir, nereli, eğitimi ne? Celal Şengör'ün hayatı ve kariyeri. Erişim Adresi: <https://onedio.com/haber/celal-sengor-kimdir-celal-sengor-un-egitim-durumu-nedir-celal-sengor-tarihci-m-1065547>
- Papacharissi, A., Z. (2010). *A private sphere: Democracy in a digital age*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Prainsack, B., & Buyx, A. (2018). *Solidarity in biomedicine and beyond*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rahbari, L. (2021). In her shoes: Transnational digital solidarity with Muslim women, or the hijab? *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 112(2), 107-120.
- Recuero, R. (2015). Social media and symbolic violence. *Social Media+ Society*, 1(1), 2056305115580332.
- Reestorf, C. M. (2017). *Culture wars*. Bristol: Intellect.
- Stalder, F. (2013). *Digital solidarity*. Luneburg: PML & Mute Books.

Swidler, A. (1986). Culture in action: Symbols and strategies. *American Sociological Review*, 51(2), 273-286.

Teke Tek Bilim. (2023, Eylül 10). Geçmişten günümüze bilim tarihi / Prof. Dr. Celal Şengör - Fatih Altaylı & Teke Tek Bilim / 1. Bölüm [Video]. *YouTube*. Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=c34kIWMXzak&t=5324s>

Teke Tek Bilim. (t.y.). *YouTube kanal profili*. Erişim Tarihi: 10 Mart 2025, https://www.youtube.com/results?search_query=teke+tek+bilim

Tönnies, F. (2019). *Cemaat ve Cemiyet* (M. Karatay, Çev.). İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.

Trottier, D., & Fuchs, C. (2015). *Social media, politics and the state: Protests, revolutions, riots, crime and policing in the age of Facebook, Twitter and YouTube*. New York & London: Routledge.

Turkle, S. (2011). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. New York: Basic Books.

Van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: A critical history of social media*. Oxford: Oxford University Press.

Wacquant, L. (2019). Kenti Bourdieu'yle düşünmek: İlişkisi, ilkeleri ve uygulamaları. *Idealkent*, 10(26), 146-175.

Wagner, M. (2021). Affective polarization in multiparty systems. *Electoral Studies*, 69, 102199. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2020.102199>

Weber, M. (2021). *Protestan ahlakı ve kapitalizmin ruhu* (İ. K. Kuru, Çev.). İstanbul: Kapra Yayıncılık.

Yates, D., & Paquette, S. (2011). Emergency Knowledge Management And Social Media Technologies: A Case Study Of The 2010 Haitian Earthquake. *International Journal Of Information Management*, 31(1), 6-13. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2010.10.001>

Yüksel, E. (2019). Türkiye'de İletişim Araştırmalarında İçerik Analizi Uygulamaları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri / Problems And Solutions In Content Analysis Researches At Communication Studies In Turkey. *International Euroasia Congress on Scientific Research and recent Trends-V*, 16-19 Aralık 2019, Bakü, Hazar Üniversitesi, Azerbaycan, Ed. G. İbrahimova ve T. Nagiyeva, ISBN 9786257029513, cilt2, s.134-152.

Zhuravskaya, E., Petrova, M., & Enikolopov, R. (2020). Political effects of the internet and social media. *Annual Review of Economics*, 12(1), 415-438.

Zuckerman, E. (2013). *Digital cosmopolitans: Why we think the Internet connects us, why it doesn't, and how to rewire it*. New York: WW Norton & Company.